

גליון נושא: 'דאטצ'ה בחוץ לארץ'

בס"ד, יום ג' לפרשת דברים, ה' אב תשע"ו. דיונים אקטואליים בענינא דיומא. לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'. לרפו"ש רחל בת מרים תחי'.

לעילוי נשמת שרה גיטל בת רבי הלל הכהן ע"ה, ולע"נ יעיש כהן, ומסעודה בת פרוחה. להצלחת התורם ובני ביתו שליט"א, יתברכו ממקור הברכות בבריות גופא ונהורא מעליא.

פנינים

מעשה שהיה!

סיפור מרתק בנושא זה, קבלנו ממחבר הקונטרס הפופלארי 'עין לא ראתה', (הובא בספרו 'תפילת אבות').

לפני 11 שנה, השתוקק מאוד סבי הרב יצחק ויס זצ"ל שהיה יהודי צדיק ניצול שואה, לפקוד את ציון אביו בביסטריץ' אשר ברומניה, לשם כך אף הנפיק שני דרכונים (בתשלום של 420 ש"ח), לו ולהבלחט"א אבי שליט"א.

קודם הטיסה, הלך אבי שליט"א לקבל את ברכת הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א, להפתעתו הוא מיאן להסכים לטיסה, באומרו שאפילו לצורך חליצה אין להתיר לצאת מארץ ישראל. מתחילה חשש אבי שליט"א לספר זאת לסבי זצ"ל, אשר היה כל כך נלהב מהנסיעה, אך למרבה פליאתו סבי קיבל זאת בהסכמה גמורה.

כעבור שנה סבי זצ"ל הלך לעולמו, וכך מצינו כתוב במחברת חידושי; לְמַעַן יָרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם וְגו' כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: אהבת ארץ ישראל... ארץ ישראל... ארץ ישראל... אמרתי לבני ר' יהודה שליט"א לנסוע לרומניה לקיים כיבוד אב על קבר אבי ז"ל, הפספורט עלה לשנינו 420 ₪, בני שליט"א הלך לר' חיים, אך הוא אמר - חוץ לארץ? אפילו לחליצה אסור ללכת... אבל ל'כיבוד אב' אמר ר' חיים 'לא לא' לחו"ל... כך ביטלתי הנסיעה לרומניה. עכ"ל

❖ (א.ו.).

האיסור לצאת לחוץ לארץ

בגמ' (כתובות קי"א. גיטין עו: בבא בתרא צא. קידושין לא:) מבואר, שאסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל, וגדולי הדור אלימלך מחלון וכליון נענשו מפני שיצאו לחוץ לארץ. ופירש רש"י מפני שמפקיע עצמו מן המצוות. וכך גם נפסק ברמב"ם (הלכות מלכים פרק ה' הלכה ט'), שיש איסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ.

אופני היתר: פשטות הדברים ברמב"ם ובפוסקים שאיסור זה הוא גם כשיוצא על דעת לחזור, וגם כשיוצא לזמן מועט בלבד, ויש כמה אופני היתר שמותר לצאת מארץ ישראל - ללמוד תורה, ללמדה לאחרים, לישא אשה, להשיא בנו או בתו, להציל מיד גויים, אמנם היתר זה הוא רק כשיוצא על דעת לחזור.

כמו כן מבואר בפוסקים דמותר לצאת מארץ ישראל לצורך כיבוד אב ואם, או כדי להתפלל על קברי אבות, או קברים של גדולי ישראל, או לצורך פרנסתו. בכל הנ"ל גם כהנים מותרים לצאת.

וכן מותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לצורך פרנסה. ונחלקו הפוסקים אם מותר לצאת מארץ ישראל לצורך מצוה, והכריעו האחרונים דיש להקל בזה (תורת הדרך פרק א' אות א').

1. בשו"ע ובמשנ"ב ללא חולק

והנה האיסור לצאת מן הארץ כתב הרמב"ן (בהשגות על הרמב"ם ספר המצוות

מצות עשה ד') שהוא משום מצות יישוב ארץ ישראל ובפשוטו מצוה זו נוהגת גם בזמן הזה. כמבואר בספר אמרי יושר (סי"א), שלמעשה מצות יישוב ארץ ישראל נוהג גם בזמן הזה, כדעת הרמב"ם והרמב"ן וכפי שהוזכר דין כמה פעמים בשו"ע. ומה שכתבו התוס' בשם רבינו חיים כהן (כתובות דף קי) שאין מצוה כיום, כבר כתבו דדברי תלמיד הם, ועיין בגליון מהרש"א שם.

והנה דין זה נפסק בפירוש רק ברמב"ם, שכידוע כתב בחיבורו גם מצוות התלויות בארץ. אך לא נפסק בפירוש בשו"ע שכתב את חיבורו רק על מה שהיה נוגע בזמנם בחוץ לארץ. אולם 'דרך אגב' מוזכר דין זה בשו"ע ובמשנ"ב בכמה מקומות. והארץ בכל זה בספר 'בית דוד' להגרד"צ שאול שליט"א.

א. נפסק בשו"ע (הלכות חול המועד או"ח סימן תקל"א סעיף ד'), הבא ממדינת הים בחול המועד מותר לגלח, והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוץ לארץ לטייל. והוסיף המשנה ברורה (ס"ק י"ד) "אבל מארץ ישראל לחוץ לארץ אינו מותר לצאת אלא ביצא להרויח או לראות פני חבירו, דהוא חשיב דבר מצוה שמותר לצאת מארץ ישראל בשביל זה, מה שאין כן לטייל בעלמא, דבכי האי גונא אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לא התירו לו לגלח".

ב. כתב בשו"ע (או"ח סימן רמ"ח ס' ד'), העולה לארץ ישראל, אם נזדמנה לו שיירה אפילו בערב שבת, כיון דדבר מצוה הוא יכול לפרש. וכתב המשנ"ב (שם ס"ק כח) יש אומרים דהיינו דוקא כדי להתיישב בה, ויש אומרים דאפילו על מנת לחזור, דלהלך בה הלוך ארבע אמות נמי הוה מצוה. והדגיש השו"ע הרב (קו"א ס"ק ח) דדוקא כשמתכוין לקיים בזה מצות ישוב ארץ ישראל, אולם אם נוסע רק בשביל לטייל, יש להסתפק אם יש מצוה בדבר, ומניח בצ"ע.

ג. מבואר בשו"ע (או"ח סימן ש"ו) לצורך קניית קרקע בארץ ישראל, כותבין עליו אוננו אפילו בשבת, משום מצות יישוב ארץ ישראל.

ד. כך גם מצינו בשו"ע הלכות מזוזה (יו"ד סימן רפו) דשוכר דירה בארץ ישראל חייב במזוזה אפילו ביום אחד ואילו בחוץ לארץ חייב רק כעבור ל' יום.

ה. כן מוזכר זה בשו"ע (אבה"ע סוף סימן עה) הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין. וכופין לעלות לארץ ישראל בדאפשר בלא סכנה. ועיין שם בגר"א ופתחי תשובה שם.

ו. גם בהלכות עבדים מצינו דין זה בשו"ע (יו"ד סוף סימן רסז), דעבד שברח מחוצה לארץ לארץ אין מחזירין אותו לעבדות, ופירש בביאור הגר"א (אות קסא) שזה על פי הגמ' לעולם ידור וכו' והיינו בזמן הזה, ודלא כר' חים בתוס' שם ד"ה הוא אומר וכו'.

עיירות מרפא

2. בנאות דשא

מאז ומקדם, היו גדולי ישראל מבקרים ושוהים בעיירות המרפא בתקופת הקיץ, במאריבנד, בשוויץ, ובאוסטריה, ועוד מקומות. עקב טרדתם המרובה במשך כל השנה, ואף היו כותבים אז את חידושיהם ותשובות לאלפי השואלים, כפי שמצינו בעשרות ספרי שו"ת של גדולי הדורות, תשובות שנכתבו 'בנאות דשא'. (וידוע שזה היה מטעמי בריאות, ולפעמים היו רופאים מתלווים איתם בחוץ לארץ).

השאלה מתבקשת: בדורות הקודמים רוב כלל ישראל היו דרים בחוץ לארץ, ולא היה שייך לדון מצד איסור יציאה מהארץ, אולם בעשרות השנים האחרונות כאשר מאות אלפי ישראל דרים בארץ ישראל, השאלה מתבקשת ועולה מאליה האם מותר לנסוע לנופש לחוץ לארץ לעיירות המרפא, הרי כבר הכריע המשנ"ב שיש איסור לצאת לטיול מהארץ לחוץ לארץ.

במיוחד בזמננו, ישנה תופעה הגדילה והולכת, שתושבי ארץ ישראל נוסעים לנופש ולדאטצ'ה בחוץ לארץ, ועינינו רואות גם גדולי האדמורי"ם, רבנים, וראשי ישיבות, שנוסעים לשוויץ או לאוסטריה וכדומה, בפרט מצוי הדבר אצל פשוטי עם שנוסעים בהמוניהם. ויש לדון האם יש בזה חשש איסור מצד האיסור לצאת לחוץ לארץ, וכן צריך לדעת האם יש חילוק בין אדם שנוסע בשביל 'טיול ונופש' גרידא, לבין אדם ש'טרוד מאוד' בצרכי ציבור ובעסקיו השונים, ולב יודע מרת נפשו שרק בחוץ לארץ יבוא מרגוע לנפשו, כאשר יצליח להנפש כדבעי, ולחזור לאלול עם כוחות רעננים. עוד צריך לברר האם איש ציבור יש לו היתר לצאת לחו"ל משום שבארץ לא יוכל להנפש, כי בכל מקום שהולך האנשים שצריכים לו אין נותנים לו מנוחה.

עוד יש לדון האם מועיל מה שנכנסים להתפלל 'על הדרך' באחד מקברי הצדיקים הפזורים במרחבי הגלובוס, להחשיב זאת כנסיעה לקברי צדיקים המותרת, שהרי בכמה אחרונים מבואר שמותר לנסוע לקברי צדיקים עיין ברכי יוסף (סימן תקסח), ושו"ת פרי הארץ (ח"ג סימן ז'), ושו"ת שדה הארץ (ח"ג סימן יא) ושערי תשובה (ס"ק ח'). אותו נדון קיים גם באדם שמשיג 'על הדרך' סכום כסף לצדקה או לתורה, האם זה מספיק להחשיב זאת כנסיעה לדבר מצוה.

הפסד: עוד צריך לדעת האם יש 'תירוץ' של מקום הפסד, אם יפסיד את דמי הכרטיס שכבר הזמין. או מה שיש טוענים, שלפי ההשגות שלהם בחוץ לארץ עולה הנופש יותר זול מבארץ (לדוגמא הם מציינים, במלון וולדורף waldorf austoria בירושלים מחיר לינה ללילה בודד הוא \$700, ואילו טיסה לאוסטריה עולה רק \$200, כאשר מחירי המלונות שם אפסיים). עוד הם אומרים שבחוץ לארץ האטרקציות הם ברמה גבוהה יותר (אלפים, רכבלים מעל פני תהום רבה, הרי שלג, יערות ענק, וכו').

בעיות: חשוב להדגיש - שהנדון בגיליון זה, הוא רק מצד ההיבט ההלכתי של יציאה לחוץ לארץ, ואין אנו דנים מצד בעיות אחרות, המתעוררות ביציאה לחו"ל - שמירת עינים, כשרות האוכל ובישול עכו"ם, חיישנים דיגטליים במכשירים שונים בשבת, תפילה במנין, כשרות המזוזות וספרי התורה, ועוד. במיוחד יש להזכיר את ה'קול קורא' של כל גדולי ישראל מכל החוגים והעדויות שלא לפרסם מקומות נופש שאינם ראויים, וזה נוגע מאוד ל'גל הפרסומות' המכסה את דפי העיתונות החרדית, עם מאות מודעות על נסיעות לחו"ל, במלונות וחדרי אירוח שונים (ישר להרי האלפים, נופש חלומי בפראג, טיול לשוויץ, מקומות אחרונים באוסטריה, הבטיחו את מקומכם ברומא, וכו') בתוספת הכיתוב המעניין, המערכת אינה אחראית לתוכן המודעות ולסגנון, האחריות מוטלת על המפרסם בלבד!?

בנוסף, יש הלכות הכרוכים ביציאה מהארץ שהציבור לא יודע, כגון את הדין שהיוצא לדרך צריך ליטול רשות ביום נסיעתו, מרבו מובהק, ומהוריו (תורת הדרך פרק ד').

דעת המתירים

3. ההיתר של הגרי"ש אלישיב

דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמותר לצאת מהארץ לכל צורך גדול, וכגון לצורך חיזוק הבריאות. וכן התיר לנסוע לקברי צדיקים, וכן התיר לרבים השואלים לנסוע לאומן שבמדינת אוקראינה. אולם מאידך החמירו בזה מאוד חתניו הג"ר חיים קניבסקי שליט"א, והג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א, והג"ר עזריאל אוירבאך שליט"א ולדעתם יש איסור גמור לנסוע לחו"ל לנופש, ומתירים רק כשיש צורך רפואי מובהק, לפי קביעת רופא מומחה בלבד. והוסיף הג"ר עזריאל שברור בעיניו שהגרי"ש לא הקיל רק במקום שהוא צורך רפואי מובהק.

פעם אחת תמה הגר"ח קניבסקי שליט"א, באזני חמיו הגרי"ש אלישיב זצ"ל, מדוע מיקל בענין זה, הרי לפי פשטות הפוסקים הוא איסור גמור (מ.ד.ל.). והשיב לו הגרי"ש שהאיסור לצאת מארץ ישראל אינו איסור גמור שהרי מבואר בגמ' דלהרווחה מותר לצאת מארץ ישראל, ופירש רש"י להרווחה להרויח ממון הרבה. כלומר שהוא כבר עשיר ורוצה להרויח הרבה, ואם זה היה איסור גמור לא היו מתירים בשביל להרויח, ובהכרח שאינו איסור גמור, ולכן מקילים כאשר יש צורך. וכל האיסור הוא כאשר יוצא סתם ללא סיבה אבל כאשר יש לו סיבה מוצדקת מותר לצאת מארץ ישראל, ויציאה בשביל חיזוק הבריאות מוגדרת כצורך ומותר.

וצירף הגרי"ש להיתר זה, את שיטת השלטי גבורים (שבועות דף ח' מדפי הרי"ף) שאיסור יציאה מהארץ הוא רק כשהולך להשתקע בחו"ל, וז"ל - "ואפילו למ"ד דהאידינא מצוה ללכת לא"י היינו דוקא ע"מ לדור אבל ההליכה על מנת לצאת אין בה מצוה דעיקר ההליכה והיציאה תלוי בדירה, וכן יש בספר תשב"ץ בשם מהר"ם ז"ל, ומלתא דמסתבר היא דמה מצוה יכול להיות בהולך לא"י ע"מ לשוב, מי ביקש זאת מידו רמוס חצירו וכיון דאין כאן נחת רוח לפניו יתברך נראה דמצי שפיר לשאול עליה. עכ"ל. הרי מבואר מדבריו שתלוי בעיקר בדירה ולא ביציאה שאינו של דירין.

כאשר הגיע ר' משה פריד הי"ו בשליחות כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א לשאול את דעת הגרי"ש, האם מותר לאדמו"ר לנסוע לנופש לחוץ לארץ, השיב הגרי"ש, שיש דין שלסחורה מותר, ולרפואה לא גרע מסחורה. והוסיף, תגידו לאדמו"ר שגם הרב ואזנר נוסע! (משנת אי"ש).

4. ההיתר של השבט הלוי

צד היתר: לדעת הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק ה' סימן קע"ג) בתשובה להג"ר משה מרדכי שולזינגר זצ"ל, מדברי הרמב"ם (מלכים פרק ה' הלכה ט') משמע שעיקר האיסור הוא בדירון בחוץ לארץ ולא ביציאה לזמן. ועדיין יש איסור לצאת שלא לצורך כלל, אבל בצורך כל דהו לא גזרו, ובטיוול על פי סברא לא נקרא צורך, ומכל מקום אם הולכים לזמן מועט מאוד לראות פלאי הטבע של יוצר בראשית ברוך הוא, יש מקום לצדד להקל, וכמובן צריך להפך הכל לדרך מצוה. וכן שמעתי מהג"ר שמואל אליעזר שטרן שליט"א שמותר לנסוע לנופש לחוץ לארץ, אם יהיה לו שם יותר מנוחת הדעת.

אולם הקשה על היתר זה הג"ר אשר וייס שליט"א (מנחת אשר פרשת מסעי, סימן ע' אות ו' עמוד תע), שכיום אין מצוי התעוררות תשובה במקום הנופש, ובעוונותינו הרבים רובא דאנשי כשיראו נפלאות הבורא מקום שראוי לשבח ולהודות לד' כמבואר בלשון הרמב"ם (יסודי התורה פרק ב' הלכה ב') האיך היא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים.. מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, עכ"ל. מכל מקום לא ישימו אל לבם אלא את תענוג החזיון ולא אהבת ד', (ואולי בעל השבט הלוי לפום דרגה דיליה היה מתעורר במקומות אלו לאהבת השי"ת, אבל אנשים פשוטים עיקר כוונתם להנפש ולחדש את כוחותיהם).

וסיים הג"ר אשר וייס שליט"א, שמצד ההלכה גם הוא סובר שמותר בשופי לצאת לחו"ל לנופש, אולם מטעם אחר, שיציאה לזמן לא נחשב יציאה כלל, כי כל האיסור הוא ביציאה שיש בה דיוור ומגורים בארץ העמים, וזה שייך רק ביוצא ללמוד תורה או לישא אשה שזה קביעות בארץ העמים ולכן צריך היתר מיוחד של צורך מצוה, אבל היוצא לטייל יום או יומים אין בו שום איסור. וסמך נפשו על דברי המהרי"ט (קידושין לא) שכתב בפשיטות שלזמן מועט מותר לצאת מן הארץ לחוץ לארץ לכל צורך שהוא.

והוסיף הג"ר אשר וייס בשיעורו, שלמרות שהוא סבור שיש היתר לצאת מהארץ לנופש, אין להביא סמך להיתר זה ממה שהוא בעצמו טס לחו"ל תמידים כסדרם, שכן הוא מקפיד מאוד בכל פעם שהוא נוסע לחו"ל למסור שיעורי תורה, והרי להרבצת תורה לכולי עלמא מותר לנסוע לחוץ לארץ.

וכתב בסוגרים שיש לו להביא דמיון רחוק, לגדר מצות ישיבה בסוכה, שנאמר בה הכלל 'תשבו כעין תדורו', ולכן כל דבר שדרכו לצאת עבור זה מביתו מותר גם לצאת מן הסוכה. דעדיין חשוב שדר בביתו עד שיקבע דירתו במקום אחר. כך גם היוצא מן הארץ לטיול, עדיין דר בארץ ולא נחשב עזיבת ארץ אבות.

והעיר תלמיד חכם מופלג שליט"א דלכאורה יש לתמוה על הדימוי לסוכה, הרי יש לחלק בשופי, כי ישיבה בסוכה הוא תחליף לביתו של כל השנה. והדרך הוא בבית של כל השנה שיוצא לכל צרכיו וחוזר. אבל מצות ישיבה בארץ ישראל הוא כדרך ישיבה בארץ, ואין אדם עוזב את ארצו רק כשיש סיבה מוצדקת והכרחית כפרנסה וכדומה, אבל טיוול או לזמן מועט אינו בגדר צורך הכרחי וחיוני לאדם, ואין דרך לעזוב בשביל זה את ארצו, ולכן כתב המשנ"ב שאסור לצאת לטייל (ש.ר.).

דעת האוסרים

5. דעת הגרש"ז אוירבאך

אין היתר: ידוע שהגרש"ז אוירבאך זצ"ל היה אוסר לצאת לחו"ל לנופש, וכתב בספר הליכות שלמה (ח"א פרק כג הע' 16), "והורע בעיניו מאד מה שנפרץ הדבר שנוסעין מא"י לחו"ל שלא לצורך המצוות המבוארות בפוסקים, ואמר שאינו רואה היתר לכך, וכשנתבקש (בשנת תשל"א) לצאת

מנהג ישראל תורה

גדולי עולם

כבר בדור הקודם היו גדולי עולם שנהגו לצאת לחו"ל, כידוע הגרי"ז מבריסק זצ"ל עלה לארץ ישראל בשנת ת"ש, ויש תמונה שלו עם בנו הגר"ר מאיר סולובייצ'יק שליט"א בשוויץ בשנת תשט"ז מתארח באכסניה של ר' לייביש רוזנפלד, והיה זה לצורך בריאות כי היה חולה אסטמה. גם כ"ק האדמו"ר מטשאקווא שליט"א הצטרף אליו לנסיעה זו לשוויץ (מ.י.).

כידוע הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל בעל ה'שבט הלוי' היה נוסע לצורך בריאות כל שנה לשוויץ או לאוסטריה, עד סוף ימיו ממש.

כ"ק האדמו"ר מויזניץ זצ"ל בעל ה'ישועות משה', לא הסכים לנסוע לחו"ל עד ששכנעו אותו שזה יקרב יהודים לשבת ולמצוות, ואכן יש הרבה אנשים בחו"ל שהעידו שהביקורים של האדמו"ר קירבו אותם לעבודת השי"ת, להרגיש את מתיקות וקדושת השבת.

מאיך ישנם רבים מנקיי הדעת שבירושלים שהקפידו שלא לצאת לחו"ל, כמסופר על הגר"ר ישעיהו דייטש זצ"ל בעל מחבר סדרת הספרים 'מלכה של תורה' שהיה מקפיד מאוד שלא לצאת מהארץ לשום דבר, כדי שלא להפקיע עצמו ממצות יישוב ארץ ישראל (מ.מ.). ❖

לחו"ל לשמחת בר מצוה של נכדו (כנראה בן הגר"ר יהודה טרגר זצ"ל מאנטורפן), כתב שלא ראה היתר מספיק לכך. והוסיף שאף אם ירבה שם בהגדת שיעורי תורה לרבים, ויקיים בזה מצות תלמוד תורה דרבים, עדיין כנגד הרבוי ב"ללמד" יגרום מיעוט ב"ללמוד".

וביותר החמיר לכהנים דיש לחוש לדעת הפוסקים (י"ד ס' שעב) שאסורים לצאת משום טומאת ארץ העמים. ורגיל היה לשנן דברי החתם סופר (גיטין דף מד.) בהא דמוכר עבדו חוץ משבת וי"ט דסלקא בתיקו אם יוצא לחרות אם לאו, אע"פ שבשאר מצוות לא יוכל לקיים, וקשה הא דמוכר עבדו לחו"ל אע"פ שמקיים בכך כל התורה חוץ ממצות יישוב ארץ ישראל בלבד קי"ל דיצא משום כך לחירות, וכתב החתם סופר וי"ל דהתם אינו מקיים שום מצוה דכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוקים, אפילו קריאת שמע שקורא בחוץ לארץ איננו כקורא בארץ ישראל, כי גרשוהו מהסתפח בנחלת ד', וזהו מוסר גדול, עכ"ל.

וכן שמעתי מבנו הגר"ר עזריאל

אורבאך שליט"א שיש איסור גמור לנסוע לחו"ל, בפרט מה שנופץ כיום שנוסעים לנופש, בתירוץ שבארץ אין היכן לנופש, ואינו נכון שיכול לנסוע לצפת וכדומה, וגם באדם טרוד מאוד יכול לנוח כמה ימים במטה ויראה שהכל חולף. גם הגר"מ גרוס שליט"א בספרו תורת הדרך (פרק א'), הסיק שאין ראוי לנסוע לחו"ל לנופש. ועיין מה שכתב בזה בספר 'בית דוד' להגר"ד צ שאול שליט"א.

לקפוץ מהמטוס: לדעת הגר"ר עובדיה יוסף זצ"ל (יחווה דעת חלק ה' סימן נז) אסור לצאת לחוץ לארץ לנופש, אבל לקברות צדיקים מותר. וסיפר הגר"ר יצחק יוסף שליט"א (בשיעורו השבועי במוצאי שבת בבית הכנסת 'יזדים' המשודר בלווין לכל רחבי הארץ), כשהייתי אברך צעיר טסתי עם אבא לחוץ לארץ לחזק את תפוצות ישראל, במטוס אבא פונה אלי ואומר לי 'יצחק' בשלמא לי יש היתר לצאת מהארץ, מתקוף תפקידי כראש"ל צ האחראי למסור שיעורי תורה בכל מקום, לקרב את עם ישראל לתורה ולמצוות בכל מקומות מושבותיהם. אבל אתה איך מותר לך לצאת מהארץ? השבתי בשאלה: אבא מה אני יכול לעשות עכשיו וכי מוטל עלי לקפוץ מהמטוס? ענה לי אבא: לא בני, אני רוצה שתקבל על עצמך למסור שיעור תורה מיד כשנגיע לקהילה יהודית, וכך תהא הנסיעה לצורך הרבצת תורה. וכך אכן עשינו, במקום הראשון שהגענו מסרתי שיעור תורה (מ.י.).

קברי צדיקים: לדעת הגר"ח קניבסקי שליט"א, והגר"י זילברשטיין שליט"א, יש איסור גמור לנסוע לחו"ל לנופש, ומתירים רק כשיש צורך רפואי מובהק, לפי קביעת רופא מומחה בלבד. ושאלו את הגר"ר חיים קניבסקי שליט"א (דולה ומשקה עמוד ש"ס) מי שפועל לחיזוק קדושת בית הכנסת, האם מותר לו לנסוע לחו"ל לקבר התו"ט, להתפלל לישועת הכלל והפרט, ובמיוחד לישועת המתחזקים בקדושת ביהכנ"ס. תשובה: אסור לנסוע לחו"ל רק ללמוד תורה ולישא אשה. וכן הביאו

בשמו (עלי שי"ח עמוד רע"א אות ז') שאין ראוי לצאת מארץ ישראל לחו"ל לתפלל על קבר של צדיק.

לא נותן לו יד: כך מספר הגר"י זילברשטיין שליט"א (שם השיעור ב'קול הלשון' – הלכות בין המצרים), בתקופה בה דרתי בחוץ לארץ בסמיכות לישיבת לוצרן שבשוויץ לצורך הרבצת תורה, כאשר פגשתי יהודי מארץ ישראל היה מנהגי דבר ראשון לקדם בברכה - שלום עליכם ר' איד, לצורך מה הגעתם הנה, אם היהודי ענה שיש לו צורך בריאות וכדומה הייתי מושיט לו יד ומקרב אותו, אבל אם היה אומר שהגיע כדי לטייל בשוויץ לא הייתי מושיט לו את היד לשלום עליכם, והקפדתי על מנהג זה מאוד, כי ברור שיש איסור גמור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לנופש, ואין שום היתר לזה (ב.א.ל.ר.).

זר פרחים: שאלה מרתקת נשאל הגר"י זילברשטיין שליט"א (קובץ 'ווי העמודים' מספר 34 אב תשע"ו עמוד נט) על ידי בני משפחה גדולה, שהזמינו נופש אצל מארח מסוים בחוץ לארץ, וברגע האחרון המארגן ביטל את הנופש (כנראה לא היה לו מספיק נרשמים), ניסינו לחפש במקומות אחרים נופש מתאים אך לא מצאנו, ובסוף היינו צריכים להשאר בארץ, כעת אנו שואלים האם מותר לנו לתבוע פיצויים מהמארגן על העגמת נפש שנגרם לנו.

והשיב להם הגר"י זילברשטיין בחריפות, לא רק שאסור לכם לתבוע את המארגן, אלא מוטל עליכם לשלוח למארגן 'זר פרחים' על שביטל את הנסיעה, והציל אתכם מאיסור יציאה לחוץ לארץ, כפי שנפסק במשנ"ב (תקל"א ס"ק י"ד) ללא חולק. ומה שלפעמים רואים רבנים שיוצאים להנפש בחוץ לארץ, זה רק כאשר יש להם הוראה מיוחדת מהרופא, שעליהם לפוש בעיירת מרפא, לאחר המאמץ הרב שהשקיעו במהלך השנה, אך לאדם מן השורה אין שום היתר!

'חוצניקים'

6. החידוש של המהריט"ץ

שמעתי מהגר"ר צבי משה לאנגער שליט"א שיש מקום להתיר לחוצניקים לצאת לחוץ לארץ, על פי החידוש של המהריט"ץ (סימן פה) כלשונו 'אחר העיון וההשקפה אפשר לומר' דרק אדם שדר בארץ ישראל הוא ואבותיו, הילכך אסור לצאת לח"ל אם לא לישא אשה ויחזור אח"כ, אבל זה שבא מארץ מרחקים מחוץ לארץ ישראל ובודאי שכונת ביאתו פה הוא שחשב למצוא מנוח אשה ומדור וכיון דלא איתדר ליה שלא מצא אשה ועזר כנגדו, הרי מתחלה כשבא לא"י נעשה כאלו בא על תנאי ולא נתקיים תנאו. והוכיח כן מהגמ' (קדושין מט:): ההוא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י ולא איתדר ליה וכו' ופירש רש"י לא איתדר ליה לפי שלא מצא מזונותיו או לא מצא מדור, עכ"ל. הרי להדיא שכיון שלא איתדר ליה מותר לו לחזור לחו"ל.

[יש שטענו שסברא זו שייכת רק בחוצניק שעדיין נמנע ממלאכה ביו"ט שני שאז עדיין שייך לחו"ל, ולא קנה שביתה בארץ, אבל כאשר לכל הדינים הוא כבן ארץ ישראל מה בכך שלפני הרבה שנים עלה לארץ. אכן פשוט לשונו לא משמע כן, שמספיק עצם זה שדעתו לחזור אם לא יצליח לדור בארץ ישראל. ועיין עוד בכל זה באוצר הפוסקים קונטרס יישוב ארץ ישראל].

מאיך מעיד הגר"ר שרגא פייוויש שנעעבאלג (שרגא המאיר ח"ב סוף סימן פ"א) שהוא בעצמו שמע מהחזו"א בשנת תשי"א-תשי"ב שנחלק על סברא זו, ודעתו היה שבחור שבא ללמוד בארץ ישראל אסור לצאת לחו"ל, רק לבסוף נתן לי היתר...

לימוד זכות

7. היתר

לימוד זכות על הנסיעה לנופש לחו"ל, כתב בתשובות והנהגות (שו"ת ח"ה ס' שצג) שהתירו סופן משום תחילתן, שאם לא יתירו לצאת מארץ ישראל, לא יבואו לגור שם לכתחילה.

נחלשו הדורות: היתר נוסף שמעתי מהגר"ר שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א שבזמננו נחלשו הדורות, וכיום להרבה אנשים זה בגדר צורך והכרח, וכמו שבזמן הגמ' התירו לישא אשה וללמוד

תורה, כך כיום הטיולים השונים הם בגדר צורך חיוני לאדם שבלי זה לא יוכל להיות שקוע בתורה או לעסוק בדרך ארץ במהלך כל השנה והטיולים והנופש נותן לאדם משנה כח (נ.א.).

8. ההשקפה של קהילת סאטמאר

מצוה קטנה: יש שטענו (י.ב.) עוד היתר לצאת מן הארץ לטיול, לפי הדעות שאין כיום עיקר מצות יישוב ארץ ישראל, דהנה כבר תמה האדמו"ר רבינו יואל מסאטמר זצ"ל (בספרו **יואל משה**, מאמר יישוב ארץ ישראל), מדוע השו"ע לא הזכיר בפירוש מצוות יישוב ארץ ישראל ורק הזכירו בכמה מקומות בדרך אגב, וכנ"ל. סוף דבר, מסקנתו לגבי עיקר מצות יישוב ארץ ישראל בזמננו (בסוף מאמר אור כי טוב עמוד רלג), דאף שבזמן הבית היה מצוה גדולה לדור בארץ ישראל, בזמן הזה אינו רק מצוה קטנה, דכמה ענינים שהיו בזמן הבית בטלו בזמן הגלות, ואפילו לשיטות הראשונים שיישוב ארץ ישראל הוא מצוה דאוריתא מכל מקום בזמן הגלות בטל מצוה זו כי רצון השי"ת שיהיו ישראל בגלות. וגם החומר שאמרו חז"ל שהדר בחו"ל כעובד ע"ז לא נאמר בזמננו שגם בארץ ישראל אין ממשלה המאמינים בד'. ולא נשאר אלא מצוה קטנה מצד קדושת המקום, ולא נאמר רק למי שראוי לזה.

לפי שיטה זו, הרבה יותר קל האיסור של יציאה לנופש מארץ ישראל לחוץ לארץ, כיון שאין נוהג כיום עיקר מצות יישוב ארץ ישראל, והרי לדעת הרמב"ן טעם האיסור של יציאה מהארץ הוא בגלל שמפקיע עצמו ממצות יישוב ארץ ישראל.

אכן לדעת הרשב"ם (ב"ב דף צא), והתשב"ץ (ח"ג ס' ר) שטעם איסור יציאה מהארץ הוא בגלל שמפקיע עצמו מקיום המצוות התלויות בארץ, יתכן שגם לפי שיטה זו האיסור במקומו עומד. [ויש שטענו שכיום בלאו הכי אדם רגיל אינו מקיים מצות התלויות בארץ, כי אין לו קרקע, והפרשת תרו"מ מבוצעת ע"י מערכת הכשרות, נמצא שגם לדעת הרשב"ם אינו מפסיד מצוות אלו]. ובפרט לדעת המהרי"ט (ח"ב ס' כח) שטעם האיסור הוא משום שמפקיע עצמו מקדושת הארץ ומעלותיה ודאי שייך זה גם בזמננו. ❖

הערות מבני החבורה

לראות פני חבירו

כיבוד אב ואם: כתב הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א (קובץ 'ווי העמודים' מספר 34 אב תשע"ו עמוד נט) שזה ברור אם ההורים גרים בחו"ל, וחפצים שהילדים יגיעו לבקר, מותר לצאת לצורך זה לחוץ לארץ. וכמבואר בשו"ת תשב"ץ (חלק ג' סימן רפח) שמוותר לצאת לחוץ לארץ בשביל מצות כיבוד אב ואם. ויותר מזה אנו מוצאים במשנ"ב (סימן תקלא ס"ק יד) שאפילו לראות פני חבירו מותר דחשיב דבר מצוה, קל וחומר להקביל פני אביו ואמו כאשר הם חפצים בכך שזה ודאי מצוה. ועיין בשו"ת מנחת יצחק (חלק ג' סימן כו) שהתיר לצאת מן הארץ, כדי להשתתף בשמחת קרובו ואוהבו, להרבות אהבה וריעות.

ובעיקר היתר זה של לראות פני חבירו, מחדש הגר"א נבנצל שליט"א (ביצחק יקרא סי' רמ"ח סעי' ד) "בזמן הזה שאפשר להתקשר עם חבירו בטלפון וכדו', נראה דיש לצמצם את התר הנסיעה לחו"ל לראות פני חבירו, רק למקרים מיוחדים".

שאלה: מתוך קובץ 'עיון הפרשה'

הנה בקובץ 'עיון הפרשה' (גליון קל"ו, עמוד ע"ט, פרשת מסעי מדור אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון) הביאו קושיא עצומה מאת הג"ר אביגדור נבנצל שליט"א (רב העיר העתיקה, ונשיא כולל 'צילו של היכל' ירושלים), וקושיא זו ממש הקשה גם הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א (קובץ 'ווי העמודים' מספר 34 אב תשע"ו עמוד נט) איך כתב המג"א (סימן תקלא ס"ק ז'), וכן נפסק במשנ"ב (סימן תקלא ס"ק יד), שלראות פני חבירו מותר לצאת לחו"ל, הרי מבואר בגמ' (קידושין דף לא:): דרבי יוחנן לא ידע אם מותר לרב אסי לצאת לחו"ל, ואף שכוונתו היתה לצאת לקראת אמו, ויש בזה משום כיבוד אמו, בכל זאת הסתפק ר' יוחנן האם מותר לר' אסי לצאת בשל כך לחו"ל. וקשה אם לראות פני חבירו נחשב מצוה שמוותר בשביל זה לצאת לחו"ל, ודאי שמוותר לקראת אמו שיש בזה מצוה של כיבוד אמו, וצ"ע.

ויש שתירצו לפי מה שמדויק בלשון רש"י שר' יוחנן היה סבור שרב אסי חפץ לחזור לחוץ לארץ בקביעות, ולכן רתח עליו, אבל אם היה יודע שיוצא לזמן מועט רק להקביל פני אמו מותר, ויש שם עוד פירושים בסוגיא, עיין שם במקנה (ד.ק.).

ומהג"ר שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א שמעתי לתרץ, דכיון שרב אסי היה מרביץ תורה בארץ ישראל, נדחה מפניו מצות כיבוד אמו, כמסופר על החתם סופר שלא היה מבקר תדיר את אמו האלמנה, והסתפק בדרישת שלומה על ידי שליח, ושלחה לשאלו מדוע עסוק בישיבה כל היום ואינו מתפנה לבקרה ולחזקה, והשיב החת"ס דכיון שמוטל עליו עול תלמוד תורה דרבים, דוחה זה מצות עשה של כיבוד אמו. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823

**הנושא לעלונים הבאים בימי בין הזמנים,
האם והיכן חותר לטייל מחוץ לגבולות הארץ?**

**המקומות הנדונים הם: קיאקים בירדן - במזרח, מכתש
רימון - בדרום, שייט בים - במערב, רמת הגולן -
בצפון, וטיסה בשמי הארץ - באויר.
ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות.**

רבותי מען דארף געלט !!!

**העלון בקושי שורד, מכח תרומות מזדמנות
של יהודים טובים.**

**אך עדיין נצרך בדחיפות בסיס איתן,
לחזק את 'עומק הפשט' ולהעמידו על תילו.
להגדיל תורה ולהאדירה!**

**נבקש לנוסעים לחו"ל, שישיגו תרומה נכבדה,
וכך יהא נסיעתם לצורך מצוה.**

נא לתרום בעין יפה, להמשך הופעת

העלון.....!

**בהוראת הרבנים ניתן לתרום מכספי מעשר.
כל סכום יתקבל בברכה, תזכו למצוות.**